

Auktionsförfarande

SOU 2024/89

Föreningen Svenskt Landskapsskydd (FSL) lämnar härmed synpunkter på utredningsförslaget gällande ett auktionssystem för havsbaserad vindkraft med KN2024/02514 som grund.

Den obundna riksorganisationen FSL grundades 1999 och har idag ca 3500 medlemmar över hela landet.

TACK

FSL vill först tacka för att vi fick ta del av utredningen och ingå bland remissinstanserna.

Det känns värdefullt att få delge synpunkter från verkligheten och den helhetsbild kring vindkraft som FSL skapat sedan 1999.

Landskapet, naturen, allt och alla som lever där, allemansrätten och äganderätten är ämnen som sällan beaktas i tillståndsprocessen kring vindkraft. Likaså alla de negativa konsekvenser som kommer i vindkraftens spår.

Därför är det glädjande att utredningen fäster stor vikt vid just helheten även om utredningen avslutningsvis själv konstaterar att man inte nådde ända fram då vissa frågor kvarstår att behandla p.g.a. tidsbrist.

TIPS

Vid en genomläsning av materialet ter det sig som att det förekommer många upprepningar som kunde uteblivit. Texterna är ganska omständliga och tanken väcks att man kanske hade hunnit med den kvarvarande frågorna med en lite mer effektiv utformning av texterna.

Se det som ett tips till ert fortsatta arbete och nästa utredning.

DET VIKTIGA

FSL tar inte ställning till ett auktionssystem eller inte.

Det kommer att bli lika illa med de negativa konsekvenserna oavsett system.

Naturens och havets röst kommer i båda fallen att komma långt ner på listan i en process. Detta måste ändras.

Det viktiga är att de fullständiga innehållet i ett tillstånd såsom förarbetena, inventeringarna, undersökningarna, tillförlitligheten och en helhet är uppnådda. Så är det inte idag.

FSL vill även betona att rättssäkerheten och möjligheten till allmänhetens, organisationers och berörda rätt att delta under hela processen måste säkerställas. Alla ska vara med från början.

Idag är inte processen rättssäker för allt och alla som drabbas. Vågskålen har alltid vägt över till sökandens fördel.

FSL har under många år erfarit att myndigheter aldrig ifrågasätter inkomna handlingar från sökanden. Det sker aldrig en kontroll av t.ex.

ljudberäkningen. Detta borde ske eftersom den aldrig visas. Man visar bara en karta som är resultatet av beräkningen.

Alla handlingar måste genomgå en opartisk och tillförlitlig behandling liksom att det ska vara högt uppställda kunskapskrav. Alla former av jäv ska redan inledningsvis uteslutas. Även ett second-opinion-utlåtande ska möjliggöras.

Detta vårt påstående om icke utförda kontroller bekräftas av de personer FSL kontaktat på olika länsstyrelser som har ett tillstånd. De svar FSL får är att tillståndsgivaren gör en saklig granskning och att det är sökandens ansvar att komma med korrekta uppgifter vilket är en naiv inställning när så mycket står på spel.

Om det nu ska ske en grundlig översyn var vindkraft kan etableras så måste det ske en kritisk granskning av inkomna handlingar. Dagens ordning är inte rättssäker för allt och alla som drabbas. Dagens ordning gynnar bara sökanden och med ett auktionssystem enligt utredningens förslag ser vi inte att dagens ordning kommer att ändras.

Utredningen har poängterat helheten och det är just det som FSL vill betona. Utredningen har p.g.a. tidsbrist inte nått ända fram vilket starkt kan ifrågasätta utredningens arbetsmetoder. Likaså är det inte lätt att besvara en remiss som inte nått ända fram.

FSL förslag är att utredningen ges mer tid och därefter en ny remissrunda gällande de kvarvarande delarna. Som remissinstans kan man inte vara nöjd och de som har att besluta borde vara än mindre nöjda.

ETT FALL FRÅN VERKLIGHETEN

När det kommer till helheten så tar FSL här fram ett exempel när det inte fungerat, när man hade för bråttom men ändå fick tillstånd:

Två havsbaserade vindkraftsindustrier fick i maj 2023 tillstånd av regeringen, projekten kallas Kattegatt Syd och Galene. Flera ansökte om och beviljades rättsprövning hos Högsta Förvaltningsdomstolen, däribland FSL. Den 24 april 2024 hölls förhandling i Högsta Förvaltningsdomstolens lokaler i Stockholm.

Trots invändningar från fiskerinäringen och FSL m.fl. ansåg domstolen att tillståndet från regeringen, efter förslag från Länsstyrelsen i Halland, var korrekt.

FSL hade inför förhandlingen identifierat 16 punkter som saknades i miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) och som var relevanta i sammanhanget. Domstolen konstaterade ändå, utan förklaring, att man godkände MKB.

Följande punkter saknades:

1. Bästa möjliga teknik enligt miljöbalken. Rapport om avstånd mellan verk för att uppnå en optimal elproduktion. Redogörelse kring Energy return on energy invested. Hur den skadliga intermittensen påverkar elsystemet och hur detta kan avhjälpas.
2. Någon alternativ lokalisering beaktades inte.
3. Inga rapporter om hur vindkraften påverkar negativt och vilka negativa konsekvenser som kommer av etableringen. Vissa konsekvenser kommer redan när vindkraft kommer på tal.
4. Inga rapporter om hur flygande varelser påverkas av ljusföroreningar under dygnets mörka timmar.
5. Diskussion om den totala ljudutbredningen uteblev. Ingen kontroll av ljudberäkningen skedde.
6. Proportionalitetsprincipen beaktades inte. T.ex. måste man ställa sig frågan om det verkligen är värt att bygga ett energislag som har så dålig

prestanda och leveranssäkerhet samtidigt som det kommer så mycket negativa konsekvenser.

7. Man gjorde inte alla bedömningar utifrån platsspecifika förhållanden. Man hittade erfarenheter från andra delar av världen, använde standardmodeller och medeltal som inte gäller för dessa två projekt.

8. Rotorbladen vittrar farliga ämnen, det är allmänt känt. Frågan är bara hur mycket. Någon tillförlitlig utredning fanns inte med i MKB. Inte heller får man redan på vilka farliga ämnen som ingår i rotorbladen, inte heller i hela verken.

9. Flera miljömål hotas men ingen skrev om detta och de efterfrågades inte heller av någon mer än FSL. Miljömålen negligerades.

10. Man måste redogöra för om det finns erforderlig kunskap hos de som har ansvar för detta ingrepp i havet. Det saknades eftersom man inte ifrågasatte och bad om kompletteringar vilket FSL här nu visar genom p 1-16.

Kunskapsbristen är den svagaste länken i processen. De som handlägger ett ärende måste genomgå någon form av kontroll om de verkligen kan helheten kring vindkraft. Arbetssättet måste var ett annat med mer kontroll och ifrågasättande av sökandens handlingar så att en helhetsbild kan garanteras vilket tycks vara en grundläggande målsättning för utredningen. Miljöövervakningen måste vara kontinuerlig, kontrolleras opartiskt och offentliggöras.

11. Då vindkraft i ett livscykelperspektiv släpper ut CO₂ och anses spara en del CO₂ så måste sökanden redogöra för detta på ett objektivet sätt genom en, som FSL kallar det, CO₂-balansberäkning.

Hur många ton CO₂ i ökning respektive minskning jämfört t.ex. med det andra energislaget som är på tapeten, nämligen kärnkraft.

När man gör hål i havsbotten frigörs, enligt norska och skotska forskare, metan i olika omfattning. Inget om detta nämndes.

Någon beräkning eller diskussion kring den totala miljönyttan eller miljöskadan finns inte heller.

12. Det finns ingen diskussion eller beräkning på hur fastighetsvärdena längs kusten påverkas trots att ett EU direktiv 2011/92 kräver detta. Det bör röra sig om tusentals fastigheter som får sänkta värden.
Någon landskapsanalys med den europeiska landskapskonventionen som grund fanns inte heller.

13. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI, har farhågor kring de omfattande påverkningarna som kommer av dessa stora havsbaserade etableringar. Vindkraftverken påverkar vattenströmmar, hydrografi, biogeokemi, pelagiska ekosystem, temperatur, nederbörd, salthalt, skiktning, våghöjder långt utanför verksamhetsområdet enligt SMHI.
SMHIs farhågor negligerades.

14. Vad gällde tumlare användes inte den senaste forskningen.

15. Någon plan för avveckling fanns inte med och ingen entreprenör hade lämnat in en offert för avveckling.

16. De seismiska förhållandena hade inte redovisats.

Trots dessa brister i tillståndsprocessen efterfrågades de inte av någon och domstolen tyckte att det var okej att dessa uteblev.
Rättssäkerheten och att skaffa en helhetsbild innan beslut var tydligen inte viktigt hos Länsstyrelsen, hos regeringen och inte heller hos domstolen.

Naturvårdsverket som vägleder myndigheter och domstolar kring vindkraftsfrågor skriver i december 2020, vilket gäller fortfarande, att ”Risken för störningar på grund av buller och andra miljökonsekvenser bör beskrivas sakligt och får inte förminskas”.
Klart besked, allt ska med och allt ska redogöras för i ett transparent worst-case-scenario.
Detta måste vara en ledstjärna inför kommande prövningar av vindkraft oavsett i vilket system dessa hamnar.

VIDARE VILL FSL FRAMHÅLLA:

1. Alla kostnader hos myndigheter, kommuner, företag, privatpersoner, regeringen och riksdagen måste sökanden/verksamhetsutövaren (VU) stå för. Även kommande tillsyn, åtgärder, forskning, underhåll, alla typer av

skador, kompensationsåtgärder, fullständig avveckling och uppföljning av olika slag.

2. Kompensationsåtgärder ska införas i proportion till förstörelsen och den totala påverkan under hela verksamhetens livslängd inklusive avveckling. Att som i Kattegatt/Galenefallet ersätta fiskerinäringen med 10 miljoner måste betraktas som en förnedring av en hel näring. Sanktionsavgifter ska användas i rimlig omfattning.

3. Villkoren ska vara hårda, tydliga och kraftfulla och inte kunna dikteras av sökanden.

4. De kostnader för reglerkraft och störningar i elsystemet liksom andra olägenheter som uppstår ska betalas av sökanden/VU.

5. FSL är för utredningens förslag att varje del i processen kan överklagas.

6. Höga krav ska ställas på rättssäkerheten liksom på kunskapsnivån hos handläggarna. Det kräver även mod och opartiskhet ska intygas.

7. Man ska utse tysta områden i havet liksom man gör på land.

8. Man ska utse områden med landskapsbildsskydd före man utser områden med en miljöfarlig verksamhet liksom man kan göra på land. Det finns ett landskap även under vattenytan som måste värdesättas och vårdas.

9. Vår förmåga att försvara riket måste prioriteras. Därför ska beredskap och säkerhet betonas mer och ha företräde. Lågflygning är ett vapen i sig som omöjliggörs där vindkraft är etablerade. Signaler av olika slag störs av vindkraftverken men de som finns ska inte kontrolleras av vindbolaget och bara kunna tydas av svensk säkerhetsmyndighet.

10. FSL vill särskilt framhålla om det överhuvudtaget är möjligt att etablera vindkraftverk i områden där det ofta förekommer packis med dess drivande vallar. Det förefaller som en onödig handling att ens utse områden norr om Åland med tanke på risken att ingen vågar bjuda på en auktion m.a.a. av att isen kan förstöra verken.

11. Säkerheten för miljöskador och avveckling ska finnas låsta hos en svensk bank. Om beloppet, som ska betalas in när auktionen vunnits, under drifttiden använts till miljöskador eller för att täcka andra skador ska bolaget fylla på pengar så att säkerheten aldrig understiger det ursprungliga inklusive indexuppräknings.
12. Ansvarsfrågan måste tydliggöras i varje del av processen och i den kommande verksamheten.
13. FSL saknar en diskussion om artskyddet och artutrotningen, Vindkraftens intåg har inte på något sätt skyddat någon art, snarare minskar antalet insekter m.fl. och den ekologiska balansen rubbas.
14. Den senaste forskningen kring infraljud måste tas på allvar, se Professor Ken Mattsons undersökningar liksom alla rapporter om buller under vattenytan.
15. En kontroll av den ekonomiska styrkan och garantier ska göras hos de som vill bjuda på auktionen. Vissa nivåer ska vara uppfyllda för att säkerställa att de som bjuder kan ro hem projektet. Ofta används dotterbolag så där måste vissa regler utformas.
16. Den som vinner auktionen måste redovisa hur de tänker investera i stabilitet och back-upkraft för att bättra vindkraftens tillkortakommanden vad gäller pålitlighet.

VETOT

Ett område som oroar FSL är utredningens diskussion om att det kommunala vetot inte ska gälla. FSL håller inte med om utredningens resonemang i denna fråga.

Rör inte demokratins kronjuvel och låt all makt utgå från folket.

En kommun har många lagar att följa för att skydda och värna sina medborgare. En prövning av vindkraft har bara ett fåtal lagar.

En kommun kan alltså på ett helt annat sätt se helheten i ett vindkraftsärende och att belysa helheten är denna utrednings uttalade och tydliga mening. Det är därför vetot är så betydelsefullt för landet som helhet och i synnerhet allt och alla som drabbas.

Eftersom en prövningsprocess, med en domstol som avgör i slutändan, inte tar de hänsyn som en kommun är skyldig att ta är det viktigt att alla dessa hänsyn verkligen kommer fram under processen. Det görs till stor del genom en dialog mellan kommunens folkvalda och medborgarna där vetot är ett alternativ.

En kommun har ett planmonopol på land och i vatten, rubba inte detta. Även en grannkommun och/eller en kommun som är berörd ska kunna vara med i diskussionen och lägga veto. Vetoätten ska således utökas och inte förminskas.

Att utredningen vill utesluta den process som fungerar så bra har FSL svårt att ta till sig. Riksdagen har flera gånger uttalat att vetot ska vara kvar.

Att det införs ett ersättningssystem, incitament, är ytterligare ett skäl till att ha kvar vetot eftersom pengar försvagar vetots ursprungliga och grundläggande ide och syfte. Att på detta sätt kringgå vetoparagrafen hör inte hemma i en rättssäker demokrati som Sverige.

FSL förstår att vindkraftsbranschen har ett finger med i spelet som nu ser chansen att på sikt även ta bort vetot på land om utredningens förslag når framgång i denna för alla som påverkas negativt så viktiga fråga.

Att offra vetot som utredningen föreslår är ett hot mot den lokala demokratin, en försvagning av landsbygdens, naturens och landskapets röst.

Kommunerna ska kunna ställa villkor på en etablering av vindkraft vilket vi bifogar, (benämns Hedemora). Alla punkter i det bifogade har inte bäring på havsvindkraft men ni förstår säkert vilka som kan vara applicerbara i denna utredning.

NÅGRA FRÅGOR OCH DISKUSSION

Vad händer om den som vinner auktionen inte uppför verken inom rätt tid?

Kan den som vinner sälja tillståndet vidare när som helst?

Kan auktionen överklagas?

Ska vinnaren kunna omförhandla villkoren efter auktionens slut?

Kan utländska ägare komma in? FSL anser att med tanke på vårt lands säkerhet ska utländska ägare inte komma på tal.
Kan villkor om en viss minimileverans säkerställas?

En översyn av de utpekade områdena måste göras fortlöpande med tanke på vår försvarsförmåga. De verk (långt ut till havs) som enligt vissa kan komma att utrustas med någon form av varningssystem kommer att skjutas ner först av en inkräktare.

Det uppges på sidan 596 att livslängden räknas till 35 år. Detta vet ingen något om men det vi vet att dagens verk till havs har en livslängd på max 20 år enligt engelska forskare. Att Sweco räknar med 35 års livslängd och ändå anser det tveksamt med lönsamheten måste ställas mot forskarnas 20 år. Då blir det ännu olönsammare. Ingen kommer att bjuda på auktionerna vilket hände i Danmark för inte så länge sedan.

De som nu är med på remissrundan ska fortlöpande få information om alla processer och information kring havsvindkraft i såväl territorialhavet som den ekonomiska zonen.

Efter en dom i MÖD då en solcellsanläggning fick avslag m.h.t. att matproduktionen på den åkermark där anläggningen var tänkt att byggas var viktigare så ska samma fråga ställas i havet där fisk m.m. tas upp för matproduktion. Denna föda är inhemsk och kan till stor del ersätta import vid ett krisläge. Matproduktion går före elproduktion enligt MÖD dom särskilt som matproduktionen är kontinuerlig medan energiproduktionen från vindkraftverk är slumpmässig.

Liksom att det föreslås ett koncessionsförfarande för vindkraft borde det först införas ett sådant för de verksamheter som redan finns till havs men även för tysta, landskapsbildsskyddade och av olika anledningar fredade områden.

Riksintressen för annat än vindkraft ska först införas eftersom vindkraften är så opålitlig, har så dålig leveransförmåga och inte kan ta ansvar för svenska elproduktion.

Ett riksintresse ska ha ett ”omistligt värde för nationen”. Om det inte blåser så klarar sig nationen ändå utmärkt vilket visar sig flera gånger per år.

Vindkraft uppfyller således inte ens kraven för att vara riksintresse.

Att utredningen påstår på sidan 198 att vindkraften har en central roll i elförsörjningen måste anses vara ett partiskt påstående och avslöjar en del om utredningens sympatier.

Vindkraftens garanterade produktion varje sekund ligger på ca 350 MW av totalt nästan 15.000 installerade MW. En central roll, knappast.

Svenska Kraftnät anger att under de kallaste dagarna har vindkraften bara en leveransförmåga på ca 15 % av maximal förmåga. En central roll, knappast.

Att vindkraften har så dåliga prestanda tycks inte bekymra någon i ledande ställning, än mindre vindkraftsbranschen. När leveranserna uteblir sitter man med armarna i kors och låter andra jobba.

Ett överklagande måste göras till domstolar som inte har varit med i processen för att undvika jäv. Samma domstol som gett tillstånd kan ju inte senare pröva detta tillstånd.

Det har framhållits att en prissäkring skulle vara en form för att skynda på utbyggnaden av vindkraft. Det är FSL stark emot då vindkraftsbranschen genom åren redan har erhållit ca 80 ekonomiska och juridiska lättnader av olika slag med tanke på att vindkraften har en urusel leveransförmåga och har orimliga negativa konsekvenser i förhållande till ev. nytta.

Föreningen Svenskt Landskapsskydd den 11 april 2025

Henrik Wachtmeister
Strandgatan 39
263 32 Höganäs
h.knutstorp@gmail.com
070-607 96 84

